

РЕЦЕНЗІЇ ТА АНОТАЦІЇ

Оля ГНИДЮК

*DOROTA ŻOŁĄDŹ-STRZELCZYK DZIECKO W
DAWNEJ POLSCE.*

– Wydawnictwo Poznańskie, 2006. – 354 s.

Історії дітей і дитинства в давній Польщі

Книжки, присвячені приватній сфері життя людини, проблемам стосунків всередині родини, завжди привабливі для прочитання не лише для істориків, антропологів чи соціологів, тобто фахівців, які цікавляться подібними питаннями, але практично для кожного, хто хоче дізнатись про життя «колись давно». Персональні історії, всілякі перипетії особистого життя, те, що не було частиною публічного, але від того не ставало менш важливим, а подекуди навпаки – визначало світогляд і поведінку людини всередині спільноти, є тим, про що читаєш завжди із задоволенням. Подібні теми оживляють історію, наближують її до життя, яке знайоме кожному, на відміну від величких подій, звершень, відкриттів, учасником яких важко себе уявити, як і співвіднести із сучасністю, повсякденням.

Одним із головних аспектів щоденних клопотів сім'ї був догляд і виховання дітей. Теорії виховання, ставлення батьків, спогади про власне дитинство, сприйняття дітей і перших років їхнього життя дорослими у минулому – цими і подібними проблемами займається історія дитинства. Інакше кажучи, вона намагається дати відповідь на питання, яким дитинство було «тоді». Книжка Дороти Жовандж-Стшельчик «Дитина в давній Польщі» є саме такою, яка пропонує поглянути на те, що означало бути дитиною від середньовіччя до XVIII століття.

Дитинство привернуло увагу істориків півстоліття тому, і відтоді в історіографії дитинства з'явилося чимало досліджень, що різняться методами та акцентами. На польському книжковому ринку подібних студій з кожним роком стає все більше. Поміж них книжка Дороти Жовандж-Стшельчик є різностороннім дослідженням дитячого повсякдення у давній Польщі. Авторка пише про життя матерів та їхніх дітей від моменту народження до часу входження у доросле життя (приблизно в 7 – 10-річному віці). Дослідниця не тільки реконструює повсякдення, але й акцентує увагу на правових нюансах щодо жінок і дітей у спільноті, ставленні й поглядах духовництва, моралістичних настановах, порадах теоретиків.

Книжка містить сім розділів, у яких почергово оповідається про дітей і дитинство від вагітності жінки і народження дитини (розділ I), перших днів у родині і спільноті (розділ II), періоду немовляти (розділ III), до повсякдення дітей віком до 6–7 років (розділ IV), початків навчання вдома (розділ V). Шостий розділ присвячений небезпекам перших років життя, а також проблемі смертності дітей. Нарешті остання частина «Небажані діти» розповідає про проблему позашлюбних, покинутих і осиротілих дітей, а також – про питання дітовбивства. Наприкінці, окрім бібліографічного списку й іменного покажчика, маємо додаток із уривками джерел з історії дитинства різних епох. Саме ця коротка антологія текстів робить книжку Дороти Жовандж-Стшельчик особливо привабливою для українських дослідників, адже є однією із нечисленних публікацій джерел, дотичних проблемі дітей і дитинства. Крім усього, цей доважок до роботи знайомить читача із частиною того матеріалу, на основі якого історики і безпосередньо авторка вибудовують картину минулого. Утім, у своїй роботі Дорота Жовандж-Стшельчик послуговується не лишень писемними джерелами, але й залучає етнографічні, іконографічні, археологічні матеріали, використовуючи їх як підґрунтя для реконструкції повсякдення.

Авторка розпочинає оповідь із короткого історіографічного огляду і побіжної характеристики різних трактувань дитинства, зокрема згадує філософський, філологічний, правничий, медичний і повсякденний контексти, торкається демографічних досліджень старопольської родини. Саме тут вона фокусується на інтерпретації дитинства як

одного з періодів людського життя. Надалі ж основна частина тексту присвячена реконструкції різних уявлень та практик, пов'язаних із дітьми. Дорота Жовандж-Стшельчик зіставляє теорію з порадиноків і повсякденну дійсність, згадки про яку відображені у спогадах, щоденниках, листуванні. Оминувши розподіл на хронологічні періоди, авторка натомість аналізує і ретроспективно відтворює цілісну картинку певного аспекту дитинства. Утім, досить широкий хронологічний відрізок, а також нерівноцінний підбір джерел до кожного з періодів, спричиняє часом незбалансованість у представленні різних часових епох, наприклад, найбільше інформації маємо про XVI–XVII ст. Відтак, у тексті просто і легко орієнтуватись за темами, але інформація про певні століття доведеться розшукувати по усій книжці.

Читач, гортаючи сторінки, усе глибше занурюється у дитинство минулих століть, що досягається завдяки детальному опису повсякдення і значній кількості цитат із різноманітних джерел. Книжка багато ілюстрована, що особливо важливо для тем, пов'язаних із ужитковою, предметною сферою, наприклад, у частинах про вбрання дітей, іграшки, чи огляд дитячих надгробків. Подібний виклад сприяє тому, аби читач самостійно, порівнюючи минуле із сьогоденням, дійшов висновку, до якого прийшла і Дорота Жовандж-Стшельчик. Йдеться про те, що у минулому дитинство було іншим, не схожим на теперішнє, що однак не означає, що така «іншість» була гіршою від сьогодення. Із упевненістю ми можемо говорити лишень про те, що колись дитинство тривало коротший проміжок часу, підсумовує авторка.

«Дитина в давній Польщі» є прикладом якісного дослідження з історії дитинства на польських землях. Вона, як й інші праці авторки, заповнює лакуну, яка ще існує у польській історіографії у цій сфері. Це не є педагогічна чи етнографічна робота, а власне аналітична реконструкція минулого, зроблена на основі історичних джерел. Книжка є добрим початком для тих, хто цікавиться проблемою дітей і дитинства у минулому. Цьому сприяє як різноманіття висвітлених тем, так і широка бібліографія, яка безперечно згодиться для власних досліджень. Насамкінець, читання цієї книжки принесе багато задоволення.